

Władysław Krąkowski

Funkcja społeczna i kulturalne oddziaływanie adwokatury w Polsce Ludowej

Palestra 7/6(66), 1-9

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WŁADYSŁAW KRAKOWSKI

Funkcja społeczna i kulturalne oddziaływanie adwokatury w Polsce Ludowej

„Kultura Prawnicza. Atoli mądrość wytrawnego uczestnika gron prawodawczych, funkcjonariusza administracji publicznej, sędziego, obrońcy sądowego, oskarżyciela publicznego nie polega przede wszystkim na znawstwie prawa i wżyciu się w arkania metod prawniczych. Musi on być nade wszystko człowiekiem umysłowo zaradnym i ogólnie wykształconym, rozumiejącym dogłębnie życie środowiska, w którym wypadło mu działać. Musi on bowiem znać nie tylko prawo, lecz i to wszystko, z czym się to prawo w życiu styka i zazębia, a styka się ono i zazębia ze wszystkim.”

(Tadeusz Kotarbiński: Kurs logiki dla prawników, wyd. V, PWN 1961, str. 195—196).

Adwokatura jest instytucją tak bardzo charakterystyczną dla kultury narodowej i szczebla jej rozwoju, że samo jej pojawienie się stanowi dowód kulturalnego dojrzewania narodu. Dalszy wzrost jej powagi i znaczenia stanowi dowód postępu kulturalnego narodu.

Jednakże rola adwokatury w kształtowaniu kultury narodowej — pomimo swojej wagi i znaczenia — nie zawsze jest doceniana, a często pozostaje nawet nie postrzeżona. Dzieje się tak dlatego, że udział adwokatury w kształtowaniu kultury narodowej nie jest zjawiskiem tak prostym i jednolitym jak udział niektórych grup zawodowych, np. nauczycieli lub dziennikarzy, których cała działalność skierowana jest na kształtowanie kultury narodowej, a ich środki oddziaływania są jednolite. W przeciwieństwie do tych grup zawodowych działalność zawodowa adwokatury polega na udzielaniu zainteresowanym osobom usług procesowych i porad prawnych, wskutek czego oddziaływanie adwokatury na kulturę ma raczej wpływ pośredni.

Daje to powód do częstego stosunkowo traktowania adwokatury jako zwykłego zawodu usługowego, którego charakter usługowy przesłania jego funkcję społeczną i rolę kulturalnego oddziaływania. Następstwa

takiego traktowania adwokatury wydają się bardziej niebezpieczne dla społeczeństwa jako całości niż dla samej adwokatury. Będzie więc rzeczą pożyteczną podjęcie próby ujęcia funkcji społecznej adwokatury oraz kierunków jej kulturalnego oddziaływania.

W obecnym stanie prawa unormowana jest szczegółowo funkcja procesowa adwokatury w przepisach kodeksów postępowania karnego, cywilnego i administracyjnego. Jego funkcja doradcza, mniej uchwytna dla normowania prawnego, wspomniana jest tylko ogólnikowo w art. 2 i art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 1950 r. o ustroju adwokatury (Dz. U. z 1959 r. Nr 8, poz. 41), a ponadto od strony negatywnej przepisem art. 51 tejże ustawy. Obydwa te rodzaje działalności zawodowej adwokatury, tj. jej działalność procesowa i działalność doradcza, składają się na całość jej działalności usługowej, wykonywanej na rzecz poszczególnych osób fizycznych lub prawnych.

Natomiast funkcję społeczną adwokatury stanowią te korzyści społeczeństwa, które odnosi ono jako całość z faktu świadczenia przez adwokatów wymienionych wyżej usług na rzecz zainteresowanych. Jest to zatem funkcja pochodna działalności procesowej i doradczej adwokatury. Uciekając się do porównania, można by powiedzieć, że jest to produkt wtórny działalności zawodowej adwokatury, wytwarzany przez nią w związku z wykonywaną czynnością zawodową. Adwokatura może i powinna starać się o to, żeby ten produkt wtórny był jak najlepszy, żeby korzyść społeczną wynikająca z działalności zawodowej była możliwie jak największa.

Funkcja społeczna adwokatury jako pochodna jej funkcji procesowej i doradczej nie jest bezpośrednio normowana przez prawo i pod tym względem jest ona nieuchwytna, jednakże w zależności od takiego czy innego unormowania funkcji procesowej i doradczej adwokatury zmienia się odpowiednio zakres, kierunek oraz siła oddziaływania jej funkcji społecznej.

Adwokatura jest instytucją społeczną, ukształtowaną historycznie i pojawiającą się na pewnym szczeblu rozwoju kultury narodowej jako wyraz dążności społeczeństwa do zapewnienia — przy pomocy znawców prawa, uprawnionych do działania — należytego wyjaśnienia sprawy i zgodnego z prawem postępowania władz. Pojawienie się adwokatury na widowni kulturalnego rozwoju narodu stanowiło pierwszy krok w kierunku stworzenia gwarancji przestrzegania prawa i przekształcenia poddanego w obywatela państwa.

Polska osiągnęła ten swój szczybel dojrzałości kulturalnej w czasie poprzedzającym Statut wiślicki, który wspomina o obronie i zastępstwie prawnym jako o znanych, wykształconych już instytucjach w ciągu wieku XII i XIII (Vol. leg. I, f. 76). Późniejsze wieki przynoszą dalszą rczbudowę adwokatury w Polsce.

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, oceniając należycie znaczenie kulturalne funkcji społecznej adwokatury, zapewniła oskarżonemu prawo do obrony z wyboru lub z urzędu (art. 53 ust. 2 Konstytucji), wynosząc w ten sposób adwokatów do rzędu podstawowych zdobywczy społecznych narodu, najściślej związanych z jego kulturą. Powołany przepis Konstytucji należy rozumieć rozszerzająco jako poręcze-

nie nie tylko prawa do obrony w procesie karnym, lecz również jako poręczenie prawa do zastępstwa w procesie cywilnym i administracyjnym, a ponadto jako zapewnienie ludności pomocy prawnej w postaci udzielania porad i opinii prawnych oraz opracowywania aktów prawnych. Tak właśnie ujmuje zadania adwokatury art. 49 u. o u. a.

Funkcja społeczna adwokatury jest ściśle związana z jej działalnością zawodową, co podkreśla art. 2 tejże ustawy, głosząc: „Adwokatura współdziała z sądami i innymi władzami w ochronie porządku prawnego Polski Ludowej i powołana jest do udzielania pomocy prawnej zgodnie z prawem i interesem mas pracujących.”

Prof. Eugeniusz Waśkowski w artykule pt. „Zadanie i znaczenie adwokatury” (w związku z wznowieniem wydawnictwa „Palestry” po przerwie spowodowanej śmiercią Zygmunta Sokołowskiego), ogłoszonym w październiku 1932 r., pisze: * „Adwokatura potrzebna jest przede wszystkim społeczeństwu. Jej główne zadanie: stać na straży interesu społecznego, dbając o zrealizowanie go w procesie, kontrolować w imieniu społeczeństwa działalność sędziów i innych przedstawicieli władzy państwowej.”

Określona w ten sposób funkcja społeczna adwokatury nie pozostaje bynajmniej w sprzeczności z ustrojem i zadaniami budującego socjalizm Państwa Ludowego, przeciwnie, jest przez nie umacniana. Odmienny jest tylko kierunek działania tej funkcji społecznej adwokatury, która w Państwie Ludowym służy umocnieniu praworządności socjalistycznej, gdy tymczasem w ustroju feudalnym i kapitalistycznym służyła interesom klas posiadających.

Działalność zawodowa adwokatury przejawia się w zasadzie w trzech postaciach, z których każda różni się od pozostałych odmienną techniką pracy właściwą dla danej fazy działalności zawodowej adwokatury a w związku z tym — również odmiennymi środkami oddziaływania kulturalnego. Pierwsza z tych postaci wiąże się z funkcją doradczą adwokatury, która w stosunku do jednostek socjalistycznych przekształca się w funkcję opiniodawczą. Druga postać pracy zawodowej adwokata stanowi opracowywanie spraw na podstawie ustalonego w wyniku rozmów z klientem stanu faktycznego. Trzecia wreszcie funkcja polega na końcowym wystąpieniu na rozprawie. W związku z tymi trzema postaciami pracy zawodowej adwokata analiza form kulturalnego oddziaływania adwokatury powinna być dokonana osobno w stosunku do każdej z tych postaci.

Pierwsze nawiązanie kontaktu osoby fizycznej z adwokatem odbywa się najczęściej przez zgłoszenie się klienta do adwokata o poradę albo w celu powierzenia prowadzenia sprawy lub zapewnienia sobie pomocy w czynności prawnej.

Istota kulturalnego oddziaływania adwokata na klienta w tej fazie polega na wpływie adwokata na kształtowanie pojęć klienta o prawie i metodach działania, o stosunku do władz i o prawidłowym postępowaniu w stosunku do współobywateli. Kształtowanie pojęć o prawie i słu-

* Eugeniusz Waśkowski: Zadanie i znaczenie adwokatury, „Palestra”, Rok IX, marzec-październik 1932 r., str. 96 i 97 (por. również str. 92 i 93).

szności pozostające w zgodzie z założeniami politycznymi, społecznymi, i gospodarczymi jest sprawą szczególnie istotną dla budownictwa socjalistycznego w pierwszej jego fazie, w której chodzi o przekształcenie pojęć ustalonych w okresie kapitalistycznym i zastępowanie ich pojęciami nowymi, a przede wszystkim o zastąpienie pojęć o nietykalnej własności prywatnej pojęciem własności osobistej oraz pojęciem bezwzględnego poszanowania własności społecznej, pojęcia zaś nieograniczonej wolności osobistej — pojęciami umacniającymi dyscyplinę społeczną.

Pierwszym warunkiem skuteczności tego oddziaływania jest ściśle przestrzeganie zasady wolnego wyboru adwokata, ponieważ tylko w ten sposób może być zrealizowany podstawowy warunek stosunku klienta do adwokata polegający na pełnym zaufaniu. Stąd właśnie pochodzi zakaz wszelkiej reklamy w adwokaturze, który to zakaz ma służyć zapewnieniu pełnej swobody wyboru adwokata przez zainteresowaną osobę. Z tego względu zasada swobodnego wyboru adwokata powinna być oczywiście utrzymana w warunkach pracy zespołowej. Również i tutaj zgłaszający się do zespołu klient powinien mieć możność (i — jak dotychczas — ma tę możność) swobodnego wyboru adwokata, któremu zamierza powierzyć swoją sprawę.

Zasada swobodnego wyboru adwokata przez stronę zainteresowaną musi być uznana za podstawową zasadę wykonywania zawodu adwokackiego, jak najściślej związaną z omówioną wyżej funkcją społeczną adwokatury i mającą służyć do jej umocnienia, oraz musi być pojmowana i wykonywana jak najbardziej rygorystycznie, jeżeli adwokatura ma utrzymać swój charakter służby społecznej, a nie przemienić się w zwykły zawód usługowy.

Z tą zasadą swobodnego wyboru adwokata przez stronę zainteresowaną wiąże się zasada, że nawiązanie kontaktu przez klienta z wybranym adwokatem może nastąpić tylko w stałym miejscu przyjęć adwokata, tj. w jego kancelarii lub w zespole, którego adwokat jest członkiem. Dalsze jednak rozmowy z klientami zarejestrowanymi w zespole nie powinny być niczym krępowane, gdyż stałoby to w sprzeczności z podstawowym obowiązkiem adwokata polegającym na możliwie najdokładniejszym omówieniu sprawy, co w sprawach większych i trudniejszych jest niemożliwe do przeprowadzenia w zespole ze względu na warunki lokalowe zespołu oraz ze względu na to, że trudno jest wymagać od adwokata, aby długotrwałe i nużące rozmowy prowadził poza domem, gdzie ma bezsprzecznie warunki większej wygody osobistej i lepszego wyposażenia technicznego do przeprowadzenia odpowiedniej rozmowy. Rozmowy adwokata z klientem mają dostarczyć materiałów do prowadzenia sprawy i dlatego muszą się odbywać w miejscu wyposażonym w odpowiednie środki i warunki techniczne, które by zapewniły należytą koncentrację uwagi uczestników rozmowy, a w szczególności spokojne i swobodne wypowiedzenie się klienta.

Z zasadą, że rozmowa adwokata z klientem może się odbywać tylko w miejscu przeznaczonym do tych rozmów, wiąże się dalsza zasada, tj. zasada tajemnicy zawodowej, ochraniającej treść otrzymanych przez adwokata informacji przed ich ujawnieniem zarówno wobec innych osób,

jak i wobec władz. Przedmiotem ochrony jest wyłącznie tajemnica klienta, którą adwokat poznał w związku z wykonywaniem zawodu — niezależnie od tego, czy została ona ujawniona przez samego klienta, czy też przez inne osoby.

Przesłanką tej zasady jest wyłącznie funkcja społeczna adwokatury, a nie interes osobisty strony korzystającej z usług adwokata. Gdyby przesłanką tej zasady miał być wyłącznie interes strony kolidujący z interesem społecznym, to zasada ta nie mogłaby się ostać w ustroju socjalistycznym ani w ustroju państwa ludowego, które w wypadkach kolizji interesu społecznego z interesem jednostki dają przewagę — jak wiadomo — interesowi społecznemu. Właściwie, społeczeństwo ze względu na funkcję społeczną adwokatury jest zainteresowane w tym, żeby adwokat był dobrze informowany przez zgłaszającą się do niego stronę. Obawa wyjawienia tajemnicy podważyłaby zaufanie klienta do adwokata i z oczywistą szkodą dla interesu społecznego utrudniłaby adwokatowi współdziałanie w procesie.

Ścisłe przestrzeganie przytoczonych wyżej zasad i warunków pracy zawodowej adwokatury w tej fazie jej pracy zawodowej zapewnia adwokatowi wysoki autorytet w oczach klienta. Z tym autorytetem wiąże się szczególny obowiązek adwokata takiego formułowania swoich uwag, wskazań i porad, żeby ich oddziaływanie na kształtowanie pojęć prawnych, moralnych i społecznych klienta, na jego stosunek do władz i do otoczenia były zgodne z obowiązującymi zasadami współzycia i umacniały te zasady. Adwokat musi sobie zdawać sprawę z tego, że jego wskazania i porady będą stosowane w działaniach klienta, i dlatego powinien się starać o to, żeby klient zrozumiał i przekonał się o konieczności stosowania się do prawa, a nie jego omijania.

Z powyższego wynika, że działalność zawodowa adwokata w tej fazie jego pracy zawodowej, tj. w fazie rozmów wstępnych z klientem, związana jest organicznie z kulturalnym oddziaływaniem adwokata na klienta oraz na jego bliższe i dalsze otoczenie, a związana z tą fazą funkcja społeczna adwokatury polega na jej udziale w procesie kształtowania osobowości osób korzystających z usług doradczych adwokata. Oddziaływanie to będzie dodatnie wtedy, gdy adwokat zajmie właściwe stanowisko i spełni należycie swój obowiązek wobec klienta oraz swój obowiązek społeczny, będzie zaś ujemne, gdy adwokat zajmie stanowisko niewłaściwe.

Bardzo istotnym elementem oddziaływania kulturalnego adwokata na klienta jest to, żeby stosunek prawny adwokata do klienta ułożył się należycie. Należy podkreślić, że głównym przedmiotem tego stosunku jest zobowiązanie adwokata do należytego prowadzenia przyjętej sprawy oraz że sposób wykonania tego obowiązku jest niezależny od całkowitego wywiązania się klienta z jego zobowiązań z tytułu umówionego wynagrodzenia. Wysokość należnego wynagrodzenia i sposób jego uregulowania musi być zawsze zgodny z obowiązującymi przepisami, a niezależnie od tego wysokość wynagrodzenia musi być w taki sposób ustalona, żeby się mieściła w granicach możliwości płatniczych klienta, nie zagrażając zarazem jego podstawom bytowym. Ustalanie wynagrodzenia w wysokości przekraczającej ustalone prawem granice przyczynia

się do obniżenia powagi adwokata w oczach klienta, w którym rodzi się przekonanie, że wszystkie zalecenia i wskazówki otrzymane od adwokata, nakazujące klientowi ściśle przestrzeganie obowiązujących przepisów prawa, są nieszczerze i mogą być tak samo omijane jak przepisy dotyczące wynagrodzenia adwokata. Takie przekonanie klienta niweczy całkowicie skutek kulturalnego oddziaływania adwokata.

Zasięg kulturalnego oddziaływania adwokatury w tej fazie jej działalności zawodowej jest bardzo szeroki i nie ogranicza się bynajmniej — jak by to na pozór mogło się wydawać — do osoby samego klienta. Zasięg ten przenosi się również na otoczenie klienta, tj. na jego rodzinę, współników, znajomych i przyjaciół, a nawet na jego przeciwników i inne osoby, z którymi klient pozostaje w kontakcie, dzieli się z nimi swoimi spostrzeżeniami i troskami lub stosuje do nich — jako do swoich kontrahentów lub przeciwników — zalecone mu przez adwokata zasady i środki działania, na podstawie których przeciwnicy ci i kontrahenci wyrabiają sobie pojęcie o wartości kulturalnego oddziaływania adwokata.

Niezależnie od tego bezpośredniego oddziaływania adwokata na osoby, z którymi pozostaje on w kontakcie, oraz jego pośredniego oddziaływania na inne osoby przez klienta — powstaje bezosobowa opinia o adwokaturze wiążąca się z mniej lub więcej skonkretyzowanymi, lepiej lub gorzej pojętymi poradami, wskazaniem, zaleceniami lub słowami tego czy innego, czasem nawet bliżej nie określonego adwokata (słyszczanymi często od osób, które same również opierają się tylko na informacjach pośrednich, zasłyszanych z niewiadomych źródeł), a opinia ta w nie mniejszym stopniu przyczynia się do kształtowania pojęć o adwokaturze, które osłabiają pozycję społeczną adwokatury i jej kulturalnego oddziaływania, jeżeli są negatywne, wzmacniają zaś, gdy są pozytywne.

Opinia taka, chociaż często krzywdząca, jest jednak przede wszystkim wyrazem wysokiej rangi adwokatury w oczach społeczeństwa, które ceniając należycie wagę i znaczenie funkcji społecznej adwokatury i środków jej kulturalnego oddziaływania, tak istotnego dla kształtowania poglądów szerokich mas (szczególnie w okresie budownictwa socjalizmu i podstaw socjalistycznej kultury), chciałoby mieć pewność, że działalność zawodowa adwokatury będzie się rozwijała z pożytkiem dla tych procesów dziejowych.

Następną z kolei fazą pracy adwokata jest najmniej efektowna a zarazem najuciążliwsza i często zapoznawana faza przygotowywania sprawy. Na fazę tą składa się zbieranie materiałów dotyczących sprawy, których klient nie może dostarczyć adwokatowi, a w szczególności badanie akt spraw karnych, cywilnych lub administracyjnych, badanie ksiąg wieczystych, rejestrów handlowych i rejestrów spółdzielni, sporządzanie odpowiednich wynotowań, badanie i ostateczne opracowywanie prawnej, społecznej i gospodarczej problematyki danej sprawy i gromadzenie materiałów do tej problematyki, sporządzanie pism procesowych i czuwanie nad prawidłowym biegiem sprawy. Nikt nie widzi adwokata przy tej pracy, a w każdym razie nie widzi go przy tej pracy ani klient, ani władze, przed którymi adwokat występuje, i dlatego nikt nie potrafi należycie ocenić nakładu tej pracy. W fazie tej adwokat styka

się raczej z rzeczami niż z ludźmi, a zwłaszcza z książkami, aktami, rejestrami itd. Dopiero końcowy wynik tej pracy: pozw, akt oskarżenia, wniosek administracyjny, wniosek dowodowy w sprawie, pismo procesowe, rewizja, zażalenie, odwołanie albo inne pismo wyjaśniające stanowią ujawnienie wyników pracy adwokata na zewnątrz.

Zasadniczym obowiązkiem adwokata przy sporządzaniu pisma procesowego w sprawie karnej, cywilnej lub administracyjnej jest ściśle, jasne, pełne i krytyczne ujęcie stanu faktycznego sprawy ustalonego w rozmowach z klientem oraz zajęcie jasnego stanowiska prawnego na podstawie wszechstronnej i ścisłej analizy przedmiotu sprawy z uwzględnieniem jej problematyki społecznej i gospodarczej.

Z tym zasadniczym obowiązkiem ścisłego, jasnego i zwięzłego przedstawienia stanu faktycznego sprawy oraz równie jasnej i poprawnej jego analizy prawnej, społecznej i gospodarczej wiąże się obowiązek kultury słowa pisanego.

Ze stanowiska językowego pismo sporządzone przez adwokata powinno odpowiadać wszystkim wymaganiom słownictwa, pisowni, gramatyki, składni, przestankowania, stylu, dobrych obyczajów i wymagań prawa. Obowiązek ten wynika zarówno z poszanowania władz, do których pismo jest adresowane, i godności stanu adwokackiego, jak i z obowiązku adwokatury jako zawodu, którego głównym narzędziem pracy jest słowo żywe i słowo pisane, uczestniczenia w procesie kształtowania języka ojczystego w dziedzinie słotwórstwa, semantyki, gramatyki, stylu z należytym uwzględnieniem terminologii prawniczej i zharmonizowania jej z rozwojem słownictwa technicznego. Do obowiązków adwokatury należy strzeżenie czystości języka przed zalewem żargonu biurokratycznego w rodzaju różnych „urgensów”, „zaczeplania aktów”, „powiastek”, „bumelanctwa” i innych.

Waga tego zagadnienia jest pozornie niewielka, lecz jest to wnioskowanie błędne. Nie należy bowiem tracić z oczu tego, że pisma sporządzane przez ludzi, którzy przechodzą jednolite w zasadzie szkolenie, mają wpływ na normalizację słownictwa, stylu, układu i szaty graficznej, a ich słownictwo i styl przejmowane są przez sądy i władze. Również strony i inni uczestnicy sprawy, którzy otrzymują odpisy pisma, przyswajają sobie jego słownictwo i styl. W ten sposób słownictwo i styl pism adwokatów utrwala się w języku urzędowym, a w miarę jak się ten język rozpowszechnia, przejmowane są przez społeczeństwo do języka potocznego, który albo wzbogaca się nowym słownictwem i systemem jasnego wyrażania myśli, albo też wypacza się nalotami urzędowego żargonu.

Po tej najmniej efektownej fazie pracy zawodowej adwokata, polegającej na przygotowaniu i opracowaniu sprawy powierzonej przez klienta, następuje jej apogeum w postaci wystąpienia na publicznej rozprawie sądowej lub przed inną władzą. W oczach klientów oraz w oczach opinii publicznej jest to całokształt pracy zawodowej adwokata, która rzekomo na tym polega i do tego się sprowadza.

Ze stanowiska kulturalnego oddziaływania wystąpienie adwokata na rozprawie jest fazą najbardziej doniosłą. Znaczenie tej fazy zawodowej

adwokata polega przede wszystkim na publicznym charakterze wystąpienia, co stwarza warunki przejścia od indywidualnego oddziaływania na klienta oraz na jego otoczenie do oddziaływania zbiorowego na środowisko publiczności obecnej na sali rozpraw, a za jej pośrednictwem również na osoby, z którymi ta publiczność się styka. Z drugiej strony znaczenie kulturalnego oddziaływania tej fazy pracy zawodowej adwokatury polega na użyciu słowa żywego, które z istoty swojej jest najbardziej bezpośrednim środkiem przekazywania myśli, uczuć i poglądów, tym bardziej skutecznym, im większy talent krasomówczy adwokata, im wyższa jego świadomość roli społecznej. Zresztą oddziaływanie to nie ogranicza się do samego przemówienia. Polega ono również na innych działaniach adwokata na rozprawie, na sposobie zachowania się, na jego postawie wobec sądu, prokuratury, biegłych, świadków i przeciwników, na kierunku i sposobie wykorzystania środków prawnych.

Działania poszczególnych adwokatów w roli obrońców lub pełnomocników stron skoncentrowane są na sali rozpraw. Prowadzi to do powstania zjawiska zbiorowego oddziaływania adwokatury jako środowiska przeważającego ilościowo. Rola adwokatury na sali rozpraw i jej pozycja procesowa i społeczna, polegająca na rzecznictwie praw i interesów żywego człowieka, prowadzi do powstania w umysłach obecnej na sali publiczności zrozumienia roli adwokatury jako czynnika wymiaru sprawiedliwości, jako jej społecznego rzecznika i wyraziciela.

Przemówienie adwokata na sali rozpraw sądowych — tak jak każda praca — powinno odpowiadać ogólnym wymaganiom stawianym dobrej robocie. Powinna ona być dobrze przygotowana i rozplanowana, oszczędna i celowa w zastosowaniu środków działania, technicznie poprawna. Niezależnie od wymagań stawianych wystąpieniu na rozprawie sądowej jako zwykłej pracy, powinno ono odpowiadać jeszcze wymaganiom dodatkowym, wynikającym z publicznego wykonywania tego obowiązku. Wysunięte tezy powinny być przemyślane i sprawdzone. Mogą być między nimi tezy dyskusyjne, ale nie powinno być tez błędnych.

Nie wdając się w szerszą analizę współczesnych wymagań w zakresie estetyki słowa żywego, stwierdzić należy, że nie odbiegają one zbyt daleko od ich klasycznego ideału, jednakże powinny być dostosowane do potrzeb dzisiejszej złożonej i bogatej kultury oraz rosnącego stale tempa życia. Ukształtowanie właściwego modelu estetyki słowa żywego w zakresie wymowy sądowej stanowi doniosłe zadanie dzisiejszej adwokatury.

Prawo adwokatury do publicznego posługiwania się żywym słowem w wykonaniu codziennych obowiązków zawodowych obciąża ją odpowiedzialnością za dobre wykorzystanie tego prawa niezależnie od takiej czy innej chwilowej mody zgodnie z tacytowskim ideałem estetyki słowa żywego *ad persuadendum apte, dicere pro dignitate rerum, ad utilitatem temporum*. Zgodnie z tym nakazem adwokat występujący na rozprawie sądowej powinien być wyrazicielem, rzecznikiem i współtwórcą społecznego ideału kształtującego się w naszych oczach etyki i kultury socjalistycznej, której powinien torować drogę i nadawać jej realny kształt.

Praca ta powinna być wykonana nie tylko dla spraw wielkich i gło-

śnych, na które skierowane są kamery telewizyjne i mikrofony radia, ale również dla wszystkich bez wyjątku spraw codziennych, których masowość i typowość nadaje im właściwą rangę ze stanowiska kształtowania nowej kultury.

Funkcja społeczna wkłada na adwokaturę obowiązek współdziałania w kształtowaniu nowych zasad współżycia społecznego i nowej kultury socjalistycznej, w kształtowaniu wzajemnych stosunków społeczeństwa i jednostki, władzy i obywatela, pojęć praworządności i wolności osobistej z jednej strony, a dyscypliny społecznej z drugiej, poszanowania własności społecznej, dyscypliny pracy i ochrony pracy i całego szeregu innych, trudnych do wpojenia szerokim masom zasad współżycia oraz praw i obowiązków obywatelskich.

Lecz na to, by sprostać tym wszystkim zadaniom, adwokataturze muszą być dane konieczne do tego warunki pracy. Należy się spodziewać, że nowa ustawa o ustroju adwokatury warunki takie stworzy.

ZDZISŁAW KRZEMIŃSKI

Aplikacja adwokacka*

De lege lata et de lege ferenda)

1. Instytucję aplikacji adwokackiej regulują art. 75—86, 40, 46, 47, 48, 51, 54, 58 — 65, 73 oraz 105 ustawy o ustroju adwokatury.

Obecnie na listę aplikantów może być wpisany — na podstawie uchwały rady adwokackiej — tylko ten, kto odpowiada pewnym, ściśle przez ustawę określonym warunkom podmiotowym. Jednym z takich zasadniczych warunków jest uprzednie odbycie aplikacji sądowej, zakończonej pozytywnie złożonym egzaminem sędziowskim.¹ Jak wiadomo, warunek odbycia aplikacji sądowej został wprowadzony w życie z dniem 1 lipca 1961 r. z mocy § 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 1960 r. o aplikantach i asesorach sądowych (Dz. U. Nr 51, poz. 301).

Uzupełnieniem przepisów ustawy regulujących instytucję aplikacji adwokackiej są uchwalone przez Naczelną Radę Adwokacką regulaminy. Wymienić tutaj trzeba przede wszystkim Regulamin kształcenia aplikantów adwokackich i egzaminu adwokackiego („Palestra” 2—3/1959). Ponadto formalnie obowiązuje jeszcze (choć praktycznie stracił już na znaczeniu) Regulamin egzaminu kwalifikacyjnego dla

* Artykuł niniejszy oddany został do druku przed podaniem do wiadomości nowego projektu ustawy o ustroju adwokatury.

¹ Obecnie istnieją przejściowo dwie grupy aplikantów: jedna, wpisana na listę w dawnym trybie, tj. bez aplikacji sądowej oraz z obowiązkiem odbycia trzyletniej aplikacji, oraz druga, wpisana w nowym trybie, składająca się z byłych aplikantów sądowych, którzy odbędą tylko dwuletnią aplikację adwokacką.